

บทที่ 2

การจำหน่ายหุ้นคราวเดียว

การจัดทำบัญชีของบริษัทจะเริ่มตั้งแต่บริษัทจดทะเบียนบริษัทสนธิ และเปิดให้มีผู้เข้าซื้อจองซื้อหุ้น การจองซื้อหุ้นบริษัทอาจจะเรียกให้ผู้จองจ่ายชำระเงินค่าจองซื้อหุ้นหรือไม่ก็ได้ หลังจากจองซื้อหุ้นแล้วบริษัทจึงจะขายหุ้นให้กับผู้จองซื้อหุ้นเหล่านั้น

การขายหุ้นบริษัทอาจจะขายหุ้นคราวเดียวเสร็จ หรือเรียกชำระโดยการเรียกชำระเป็นงวดก็ได้ สำหรับในบทนี้จะอธิบายเฉพาะวิธีการขายหุ้นคราวเดียวเสร็จ ซึ่งจะอธิบายวิธีการบันทึกบัญชีตามลำดับเรื่องต่อไปนี้คือ

1. การจดทะเบียนบริษัทสนธิ
2. การจองหุ้น
3. การจำหน่ายหุ้นให้ผู้ซื้อโดยตรง
4. การจำหน่ายหุ้นผ่านตัวแทน
5. การนำหุ้นไปแลกเปลี่ยนกับสินทรัพย์
6. การนำหุ้นไปแลกเปลี่ยนกับบริการ
7. การจำหน่ายหุ้นเป็นชุด

หลังจากศึกษาจบบทที่ 2 นี้แล้ว นักศึกษาสามารถ

1. บันทึกบัญชีเกี่ยวกับการจำหน่ายหุ้นในลักษณะต่าง ๆ ได้
2. ผ่านรายการจากสมุดรายวันไปยังบัญชีแยกประเภทที่เกี่ยวข้องได้
3. จัดทำงบทดลอง
4. แสดงรายการเกี่ยวกับส่วนของผู้ถือหุ้นในงบดุลได้

อย่างไรก็ตามเนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งบริษัทในประเทศไทยไม่อนุญาตให้บริษัทออกหุ้นชนิดไม่ระบุมูลค่า (No Par Stock) จะมีเพียงบางประเทศและบางรัฐในสหรัฐอเมริกาเท่านั้นที่สามารถจะออกหุ้นชนิดนี้ได้ ดังนั้นในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนจึงจะอธิบายเฉพาะการออกหุ้นชนิดระบุมูลค่าหุ้นในใบหุ้น (Par Value Stock) เท่านั้น

สำหรับหุ้นชนิดไม่ระบุมูลค่านั้นก็จะมีวิธีการบันทึกบัญชีเช่นเดียวกับหุ้นระบุมูลค่า โดยคณะกรรมการบริษัทต้องกำหนดมูลค่า ที่เรียกว่า Stated Value ขึ้นเมื่อได้ขายหุ้นนั้นออกไป Stated Value นั้นจะมีมูลค่าเท่าไรก็ได้ ซึ่งโดยทั่วไปก็จะกำหนดไว้ให้ต่ำที่สุดเช่น \$ 1 ผลต่างระหว่างราคาขายหุ้น (Sales or Market Value) ก็จะนำไปบันทึกไว้ในบัญชี “ส่วนเกินทุนจากการขายหุ้น ไม่มีมูลค่าได้สูงกว่าราคาที่กำหนดไว้” (Contributed Capital, No Par Stock, Excess Received over Stated Value) ซึ่งบัญชีนี้จะมีลักษณะเช่นเดียวกับบัญชี “ส่วนเกินมูลค่าหุ้น” ที่เกิดจากการจำหน่ายหุ้นชนิดมีมูลค่าหุ้นได้ในราคาสูงกว่ามูลค่าที่กำลังจะอธิบายในบทนี้

การจดทะเบียนบริษัทสนธิ

เมื่อผู้เริ่มก่อการได้ตกลงกันเกี่ยวกับชื่อบริษัท สถานที่ตั้ง วัตถุประสงค์ของบริษัท จำนวนทุน จำนวนหุ้นและมูลค่าหุ้นที่กำหนดเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้เริ่มก่อการจะต้องไปจดทะเบียนหนังสือบริคณห์สนธิกับกระทรวงพาณิชย์ การจดทะเบียนนี้จะต้องระบุชนิดของหุ้น จำนวนทุนและมูลค่าหุ้นแต่ละประเภทไว้ด้วย จำนวนทุนที่ได้จดทะเบียนไว้จะยังไม่นำมาบันทึกในบัญชีบริษัทจนกว่าจะมีการจำหน่ายหุ้น หรือเรียกชำระค่าหุ้นจำนวนนั้น อย่างไรก็ตามเพื่อให้มีหลักฐานปรากฏอยู่ในสมุดบัญชีของบริษัทก็อาจจะบันทึกเป็นความทรงจำ (Memorandum) ไว้ในสมุดรายวันขึ้นต้น และหรือบัญชีแยกประเภททุนเรือนหุ้นไว้ก็ได้ เพื่อให้พนักงานบัญชีหรือผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถทราบจำนวนทุนที่จดทะเบียนได้ในภายหลัง โดยไม่ต้องไปค้นดูจากสำเนาหนังสือบริคณห์สนธิของบริษัท

ตัวอย่างการบันทึกความทรงจำ (Memorandum) เกี่ยวกับทุนจดทะเบียน

วันที่ 1 มีนาคม 25..... บริษัท รามพัฒนา จำกัด จดทะเบียนหนังสือบริคณห์สนธิมีทุนประกอบด้วยหุ้นบริมสิทธิชนิด 5% ไม่สะสมและไม่ร่วมรับ 50 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 500 บาท และหุ้นสามัญ 1,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท

พนักงานบัญชีจะบันทึกความจำ (Memorandum) ไว้ในสมุดบัญชีดังนี้

สมุดรายวันทั่วไป

25.....			
มี.ค.1	(Memo: จดทะเบียนหุ้นบุริมสิทธิ 5% ไม่สะสมและไม่ร่วมรับ ไม่ร่วมรับ 50 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 500 บาท และหุ้น สามัญ 1,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท)		

ทุน-หุ้นบุริมสิทธิ 5% (ไม่สะสมและไม่ร่วมรับ)

(1 มี.ค.25..... จดทะเบียน 50 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 500 บาท ทุนจดทะเบียน 25,000.—)

ทุน-หุ้นสามัญ

(มี.ค. 25.... จดทะเบียน 1,000หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท ทุนจดทะเบียน 100,000.—)

บัญชีหุ้นเรือนหุ้นนี้ จะเปิดชื่อบัญชีขึ้นตามชนิดของหุ้นที่ได้จดทะเบียน ถ้าบริษัทมีหุ้นมากกว่า 1 ชนิด เช่น นอกจากจะจดทะเบียนหุ้นบุริมสิทธิ ชนิด 5% ไม่สะสมและไม่ร่วมรับแล้ว บริษัทอาจจะจดทะเบียนหุ้นบุริมสิทธิแปลงสภาพชนิด 8% สะสม แต่ไม่ร่วมรับ และ ฯลฯ ในกรณีเช่นนี้พนักงานบัญชีจะต้องเปิดบัญชีแยกประเภทตามชนิดของหุ้น เช่น

- บัญชีหุ้นหุ้นบุริมสิทธิ 5% ไม่สะสมและไม่ร่วมรับ
- บัญชีหุ้นหุ้นบุริมสิทธิแปลงสภาพ 8% สะสมแต่ไม่ร่วมรับ
- บัญชีหุ้นหุ้นบุริมสิทธิ..... ฯลฯ
- บัญชีหุ้นหุ้นสามัญ

บัญชีหุ้นเรือนหุ้นเป็นบัญชีในหมวดส่วนของผู้ถือหุ้น เปิดขึ้นเพื่อใช้บันทึกจำนวนทุนที่บริษัทได้นำหุ้นออกจำหน่ายแล้ว และได้ออกใบหุ้นให้แก่ผู้ถือหุ้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยจะบันทึกในราคาเท่ากับมูลค่าที่กำหนดไว้ในใบหุ้น (Par Value)

การจองหุ้น

หลังจากที่ผู้เริ่มก่อการได้จดทะเบียนหนังสือบริคณห์สนธิแล้ว ผู้เริ่มก่อการทั้ง 7 คน จะทำหนังสือชี้ชวนเพื่อโฆษณาให้ผู้สนใจร่วมลงทุนได้แสดงความจำนง ขอซื้อหุ้นของบริษัทซึ่ง เราเรียกว่า “การจองซื้อหุ้น” ในกรณีที่เป็นบริษัทขนาดเล็กอาจไม่จำเป็นต้องทำหนังสือชี้ชวน ก็ได้ เพราะตามกฎหมายระบุให้ผู้เริ่มก่อการทั้ง 7 คนนั้นจะต้องเป็นผู้ถือหุ้นอยู่แล้วอย่างน้อย คนละ 1 หุ้น และโดยปกติถ้าเป็นบริษัทในครอบครัว ผู้เริ่มก่อการหรือญาติพี่น้องของผู้เริ่มก่อการ ก็จะเป็นผู้ถือหุ้นทั้งสิ้นของบริษัทอยู่แล้ว

การจองหุ้นอาจจะปฏิบัติได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การเข้าซื้อจองซื้อหุ้นโดยยังไม่ต้องชำระเงิน ในกรณีนี้ผู้ประสงค์จะร่วมลงทุนก็ เพียงแต่มาลงชื่อ อาชีวะและที่อยู่ พร้อมทั้งจำนวนหุ้นที่ประสงค์จะซื้อหุ้นในสมุดทะเบียน การจองหุ้นของบริษัทเท่านั้น เมื่อมีผู้จองครบแล้ว บริษัทก็จะปิดทะเบียนการจองหุ้นและไป ดำเนินการจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทในขั้นต่อไป ในกรณีนี้บริษัทก็ไม่ต้องบันทึกรายการในบัญชีแต่ ทีเดียว เนื่องจากยังไม่มีรายการที่เกี่ยวข้องแต่อย่างใด

2. การเข้าซื้อจองซื้อหุ้นโดยจ่ายเงินค่าจองหุ้นให้กับบริษัท ในกรณีที่บริษัทต้องการ หลักประกันว่า ผู้เข้าซื้อจองซื้อหุ้นจะชำระเงินค่าหุ้นให้กับบริษัทจริง เมื่อบริษัทจดทะเบียนบริษัท เรียบร้อยแล้ว บริษัทมักจะเรียกเงินค่าจองหุ้นไว้ก่อน ค่าจองหุ้นที่เรียกนี้อาจจะมีจำนวนมากน้อย เท่าไรก็ได้ แต่คงจะไม่มากกว่าราคาที่บริษัทประสงค์จะขายหุ้นนั้น เช่น อาจเรียกค่าจองหุ้น 10% ของราคาขาย หรือ 10% ของมูลค่าหุ้น ทั้งนี้ก็แล้วแต่จะได้อำหนดกันขึ้น

สำหรับการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการจองหุ้นนั้นจะนำไปอธิบายไว้ในบทที่ 3 และใน บทนี้จะอธิบายเกี่ยวกับการจำหน่ายหุ้นโดยที่บริษัทไม่ได้เรียกให้ผู้เข้าซื้อจองซื้อหุ้นชำระเงิน ค่าของจองหุ้น

การจำหน่ายหุ้น

ดังได้ทราบแล้วว่า ภายหลังจากมีการเข้าซื้อจองซื้อหุ้นของบริษัทครบแล้ว ผู้เริ่มก่อการ จะต้องจัดให้มีการประชุมผู้เข้าซื้อจองซื้อหุ้น เพื่อตกลงกันในเรื่องข้อบังคับของบริษัท การรับเอาค่าใช้จ่ายที่ผู้เริ่มก่อการได้จ่ายไปแล้ว แต่งตั้งผู้สอบบัญชีและกำหนดสินจ้าง ฯลฯ รวมทั้งการแต่งตั้งกรรมการบริษัท และกำหนดอำนาจกรรมการ ต่อจากนั้นกรรมการบริษัท

จึงดำเนินการจำหน่ายหุ้นให้แก่ผู้ซื้อของซื้อหุ้น หรือเรียกให้ผู้ซื้อของซื้อหุ้นทั้งหมดชำระ
เงินค่าหุ้นให้เรียบร้อยเสียก่อน คณะกรรมการบริษัทจึงจะไปดำเนินการขอจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทได้

การจำหน่ายหุ้น คณะกรรมการจะกำหนดราคาขาย (Market Value) ขึ้นมา ราคาขายนี้
อาจจะมีราคาเท่ากับราคาตามมูลค่าก็ได้สูงกว่าหรือต่ำกว่าราคาตามมูลค่าก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ
ความต้องการ (Demand) ของผู้ซื้อหุ้น และแนวโน้มที่บริษัทจะเจริญเติบโตและมีกำไรใน
อนาคต อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทยกฎหมายก็ได้กำหนดห้ามมิให้ขายหุ้นต่ำกว่ามูลค่าที่ตั้งไว้
(พพ. มาตรา 1105)

หลักการบันทึกบัญชี เมื่อได้รับเงินค่าหุ้นตามจำนวนที่จำหน่ายได้ ก็จะเป็นที่รายการ
ในสมุดบัญชีโดยเดบิตบัญชีเงินสดตามจำนวนเงินที่ได้รับ (ราคาขาย) และเครดิต บัญชีหุ้น
เรือนหุ้นตามมูลค่าที่กำหนด (Par Value) ในกรณีที่ขายสูงกว่ามูลค่า ผลต่างระหว่างราคาขายและ
ราคาตามมูลค่าก็จะนำไปเครดิต บัญชีส่วนเกินมูลค่าหุ้น และในกรณีที่ขายต่ำกว่ามูลค่า ผลต่าง
ระหว่างราคาขายและราคาตามมูลค่าก็จะนำไป เดบิตบัญชีส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้น ดังตัวอย่าง
ต่อไปนี้

ก. การจำหน่ายหุ้นเท่ากับมูลค่า จดทะเบียนหุ้นสามัญ มูลค่าหุ้นละ 100 บาท นำออก
ขายในราคาหุ้นละ 100 บาท ลงบัญชีโดย

เดบิต	เงินสด	100.—	
	เครดิต	หุ้นหุ้นสามัญ	100.—

ข. การจำหน่ายหุ้นสูงกว่ามูลค่า จดทะเบียนหุ้นสามัญมูลค่าหุ้นละ 100 บาท
นำออกขายในราคาหุ้นละ 105 บาท ลงบัญชีโดย

เดบิต	เงินสด	105.—	
	เครดิต	หุ้นหุ้นสามัญ	100.—
		ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ	5.—

ค. การจำหน่ายหุ้นต่ำกว่ามูลค่า จดทะเบียนหุ้นสามัญมูลค่าหุ้นละ 100 บาท
นำออกขายในราคาหุ้นละ 98 บาท ลงบัญชีโดย

เดบิต	เงินสด	98.—	
		ส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้นสามัญ	2.—
	เครดิต	หุ้นหุ้นสามัญ	100.—

บัญชีส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ และบัญชีส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้นสามัญเป็นบัญชีในหมวด ส่วนของผู้ถือหุ้น ซึ่งจะนำมาแสดงเป็นรายการถัดจากบัญชีทุนเรือนหุ้นในงบดุล

ตัวอย่างที่ 1 กรณีขายหุ้นเท่ามูลค่า

บริษัทรวมพัฒนาจำกัด จดทะเบียนบริกณห์สนธิ เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 25..... ประกอบ ด้วยหุ้นสามัญ 1,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท กำหนดราคาขายหุ้นละ 100 บาท ต่อมาวันที่ 1 เมษายน 25..... บริษัทเรียกให้ผู้เข้าซื้อซื้อหุ้นมาชำระค่าหุ้น ปรากฏว่า นาย ก. ผู้จองซื้อซื้อ หุ้น 200 หุ้น นำเงินค่าหุ้นมาชำระในวันนี้ และบริษัทออกใบหุ้นให้แก่ นาย ก. ทันที

จากตัวอย่างนี้บริษัทจะบันทึกบัญชีในสมุดรายวันทั่วไปและผ่านรายการไปบัญชีแยก ประเภทดังนี้

25.... เม.ย.1	เงินสด (200 @ 100) ทุนหุ้นสามัญ ขายหุ้นสามัญ 200 หุ้น เป็นเงินสดในราคาเท่ามูลค่า	20,000	
			20,000

เงินสด

25.... เม.ย. 1	ทุน-หุ้นสามัญ	20,000.—	
-------------------	---------------	----------	--

ทุน-หุ้นสามัญ

(1 มี.ค. 25..... จดทะเบียน 1,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท)

25..... เม.ย.1	เงินสด	20,000.—
-------------------	--------	----------

ภายหลังจากการลงรายการนี้แล้ว ถ้ามีการเก็บตัวเลขเพื่อทำรายงานงบการเงิน ส่วนของผู้ถือหุ้นในงบดุลจะแสดงดังนี้

ส่วนของผู้ถือหุ้น

ทุนเรือนหุ้น

หุ้นสามัญจดทะเบียน 1,000 หุ้น

มูลค่าหุ้นละ 100 บาท

100,000.—

ออกจำหน่ายและเรียกชำระแล้ว

200 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท

20,000.—

ตัวอย่างที่ 2 กรณีขายหุ้นสูงกว่ามูลค่า

จากตัวอย่างที่ 1 ถ้าบริษัทกำหนดราคาขายหุ้นละ 105 บาท การบันทึกบัญชีในสมุดรายวันทั่วไปและผ่านรายการไปบัญชีแยกประเภทเมื่อขายหุ้นให้ นาย ก 200 หุ้น จะเป็นดังนี้

25.... เม.ย. 1	เงินสด (200 @ 105) ทุนหุ้นสามัญ (200 @ 100) ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ (200 @ 5) ขายหุ้นสามัญ 200 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท ไปใน ราคาหุ้นละ 105 บาท	21,000.—	.
			20,000.—
			1,000.—

เงินสด

25.... เม.ย. 1	ทุน & ส่วนเกินมูลค่า	21,000.—	
-------------------	----------------------	----------	--

ทุน-หุ้นสามัญ

(1 มี.ค. 25.... จดทะเบียน 1,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท)

25....

เม.ย. 1 เงินสด

20,000.—

ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ

	25.... เม.ย. 1 เงินสด	1,000.-
--	--------------------------	---------

ภายหลังจากลงรายการนี้แล้ว ถ้ามีการเก็บตัวเลขทำรายงานงบการเงิน ส่วนของผู้ถือหุ้น
ในงบดุลจะแสดงดังนี้

ส่วนของผู้ถือหุ้น

ทุนเรือนหุ้น

ทุนหุ้นสามัญ จดทะเบียน 1,000 หุ้น มูลค่า

หุ้นละ 100 บาท 100,000.-

ออกจำหน่ายและเรียกชำระแล้ว 200 หุ้น

มูลค่าหุ้นละ 100 บาท 20,000.-

ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ 1,000.-

๑๗๑ ๑๗๑

รวมส่วนของผู้ถือหุ้น บาท 21,000.-

ตัวอย่างที่ 3 กรณีขายหุ้นต่ำกว่ามูลค่า

จากตัวอย่างที่ 1 ถ้าบริษัทกำหนดราคาขายหุ้นละ 98 บาท การบันทึกบัญชีในสมุดรายวันทั่วไปและการผ่านรายการไปบัญชีแยกประเภทเมื่อบริษัทขายหุ้นให้นาย ก 200 หุ้นจะเป็นดังนี้

25.... เม.ย. 1	เงินสด (200 @ 98) ส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้นสามัญ (200 @ 2) ทุน-หุ้นสามัญ (200 @ 100) ขายหุ้นสามัญ 200 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท ขายไปในราคาหุ้นละ 98 บาท	19,600.- 400.-	20,000.-
-------------------	--	-------------------	----------

เงินสด

25.... เม.ย. 1	ทุนหุ้นสามัญ	19,600.-
-------------------	--------------	----------

ทุน-หุ้นสามัญ

(1 มี.ค. 25.... จดทะเบียน 1,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท)		25....
		เม.ย. 1
	เงินสดและส่วนต่ำๆ	20,000.-

ส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้นสามัญ

25.... เม.ย. 1	ทุน-หุ้นสามัญ	400.-
-------------------	---------------	-------

ภายหลังจากลงรายการนี้แล้ว ถ้ามีการเก็บตัวเลขเพื่อทำงานการเงิน ส่วนของผู้ถือหุ้น
ในงบดุลจะแสดงดังนี้

ส่วนของผู้ถือหุ้น

ทุนเรือนหุ้น

หุ้นสามัญจดทะเบียน 1,000 หุ้น มูลค่า	
หุ้นละ 100 บาท	<u>100,000.-</u>
ออกจำหน่ายและเรียกชำระแล้ว 200 หุ้น	
มูลค่าหุ้นละ 100 บาท	20,000.-
ส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้นสามัญ	(400).-
ฯลฯ	<u>ฯลฯ</u>
รวมส่วนของผู้ถือหุ้น	บาท <u><u>10,600.-</u></u>

ค่านายหน้าในการขายหุ้น

ในกรณีที่บริษัทต้องการขายหุ้นปริมาณมากโดยปกติมักนิยมขายผ่านตัวแทน ซึ่งอาจ
จะเป็นธนาคาร หรือบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ ซึ่งเราเรียกว่า “Underwriter” สถาบันเหล่านี้จะทำ
หน้าที่ติดต่อขายหุ้นทั้งหมดให้และมักจะทำสัญญาในลักษณะที่รับประกันขายหุ้นให้กับบริษัททั้ง
จำนวน ตามราคาที่ได้ตกลงกันไว้ และจะนำหุ้นเหล่านี้ไปเสนอขายให้แก่สาธารณชนผู้สนใจซื้อ
หุ้นในราคาที่สูงกว่าราคาที่ได้ตกลงไว้กับบริษัท ตัวอย่างเช่น บริษัทออกหุ้นสามัญ 10,000
หุ้น มูลค่าหุ้นละ 1,000 บาท ทำสัญญาให้บริษัทเงินทุนไทยหลักทรัพย์เป็นผู้จัดจำหน่ายให้ทั้ง
จำนวน โดยตกลงราคากับบริษัทหุ้นละ 1,050 บาท และบริษัทจะนำออกจำหน่ายในราคา
1,070 บาท

การขายหุ้นในลักษณะดังกล่าวบริษัทผู้ออกหุ้นจะมีปัญหาเกี่ยวกับการบันทึกบัญชีว่าสมควรจะบันทึกรายการขายหุ้นนี้ในราคาสุทธิ คือ หุ้นละ 1,050 บาท หรือจะบันทึกราคาขายหุ้น 1,070 บาท พร้อมทั้งบันทึกค่าใช้จ่ายในการขายหุ้นอีกหุ้นละ 20 บาท ต่างหาก การจะเลือกบันทึกด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อในเหตุผลและข้อสนับสนุนตลอดจนผลดีและผลเสียของการบันทึกแต่ละวิธีดังนี้

1. บันทึกด้วยราคาสุทธิที่ขายหุ้นได้ เหตุผลที่นำมาสนับสนุนการใช้ราคาสุทธิมาบันทึกบัญชีก็คือ ราคานี้เป็นราคาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดระหว่างบริษัทและตัวแทนจำหน่ายบริษัท โอนความเสี่ยงและความรับผิดชอบในการขายหุ้นทั้งหมดให้กับตัวแทนไปแล้ว ส่วนแตกต่างระหว่างราคาของบริษัทได้รับจากตัวแทนและราคาตลาดที่ขายได้ถือเป็นความสามารถของตัวแทน ในกรณีที่หุ้นนั้นขายในราคาดังกล่าวไม่ได้ก็เป็นหน้าที่ของตัวแทนที่จะต้องลดราคาขายลงมาเอง หรือรับซื้อไว้เองทั้งหมด บริษัทไม่ต้องรับผิดชอบแต่อย่างใด โดยเหตุผลและข้อสนับสนุนดังกล่าว บริษัทจะบันทึกบัญชีโดย

เดบิต เงินสด (10,000 @ 1,050)	10,500,000.-
เครดิต ทุน-หุ้นสามัญ (10,000 @ 1,000)	10,000,000.-
ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ (10,000 @ 50)	500,000.-

2. บันทึกด้วยราคาตลาดที่ขายได้จริง พร้อมทั้งบันทึกค่าใช้จ่ายในการขายหุ้น วิธีนี้จะใช้ราคาตลาดที่ขายให้บุคคลภายนอกได้มาเป็นหลักในการบันทึกบัญชี คือ ถือว่าผลต่างระหว่างราคาที่ขายได้จริงกับราคาตามมูลค่า (Par Value) เป็นส่วนเกิน หรือส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้นทั้งจำนวน และบันทึกผลต่างระหว่างราคาที่ขายได้กับจำนวนเงินที่ได้รับเป็นค่าใช้จ่ายในการขายหุ้น ซึ่งจะนำไปบันทึกไว้ในบัญชี “ค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งบริษัท” สำหรับการขายหุ้นครั้งแรก แต่ถ้าเป็นการขายหุ้นที่ออกเพิ่มในภายหลังก็ควรจะเป็นบัญชี “ค่าใช้จ่ายในการเพิ่มทุน” แทน

จากตัวอย่างข้างต้นถ้าใช้วิธีนี้ก็จะบันทึกบัญชีโดย

เดบิต เงินสด (10,000 @ 1,050)	10,500.000.-
ค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งบริษัท (10,000 @ 20)	200,000.-
เครดิต ทุนหุ้นสามัญ (10,000 @ 1,000)	10,000,000.-
ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ	700,000.-

เหตุผลสนับสนุนการลงบัญชีด้วยวิธีนี้ก็คือ

(1) โดยปกติของการขายหุ้น แม้บริษัทจะขายเอง หรือให้ผู้อื่นช่วยขายให้ก็ย่อมมีค่าการตลาด (ค่าใช้จ่ายในการขาย) เกิดขึ้นด้วยกันทั้งสิ้น กรณีที่บริษัทขายเอง ค่าการตลาดที่เกิดขึ้นก็จะถูกนำมาบันทึกไว้เป็นค่าใช้จ่ายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น เมื่อขายผ่านตัวแทนค่าการตลาดนี้ก็ควรจะนำมาบันทึกไว้เป็นค่าใช้จ่ายของบริษัทด้วยเช่นเดียวกัน

(2) กรณีที่ราคาตลาดที่ขายได้มีราคาเท่ากับมูลค่าหรือสูงกว่ามูลค่าเพียงเล็กน้อย และถ้าค่าใช้จ่ายในการขายที่ตัวแทนหักไว้มีจำนวนสูงกว่าราคาส่วนเกินนั้น เช่น หุ้นมูลค่าหุ้นละ 1,000 บาท ตัวแทนนำไปขายได้หุ้นละ 1,010 บาท และตัวแทนจ่ายเงินให้กับบริษัทหุ้นละ 995 บาท ในกรณีนี้ถ้าบริษัทใช้วิธีการบันทึกบัญชีตามวิธีที่ 1 ก็จะมีผลทำให้ต้องบันทึกผลต่างระหว่างจำนวนเงินที่ได้รับกับมูลค่าหุ้นเป็น “ส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้น” ซึ่งทำไม่ได้สำหรับบางประเทศที่กฎหมายกำหนดห้ามมิให้มีการขายหุ้นต่ำกว่ามูลค่า (ประเทศไทยก็ด้วยเช่นเดียวกัน)

(3) การบันทึกเป็นค่าใช้จ่าย บริษัทย่อมได้ประโยชน์ในเรื่องการประหยัดภาษีเงินได้นิติบุคคล เพราะค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งบริษัท หรือค่าใช้จ่ายในการเพิ่มทุน ถึงแม้ว่าบริษัทจะต้องตั้งเป็นสินทรัพย์รอดตัดบัญชี (กรณีมีจำนวนมาก) ในระยะแรก แต่บริษัทก็จะค่อย ๆ ตัดเป็นค่าใช้จ่ายประจำงวดและหมดไปได้ในที่สุด

การนำหุ้นไปแลกเปลี่ยนกับสินทรัพย์

บริษัทบางบริษัทอาจมีความจำเป็นต้องออกหุ้นให้แก่ผู้ถือหุ้นบางรายไป เพื่อจ่ายเป็นผลตอบแทนแก่การรับโอนสินทรัพย์ หรือบริการบางอย่างแทนการรับชำระด้วยเงินสด ซึ่งในกรณีเช่นนี้นอกจากจะต้องกำหนดจำนวนหุ้นสามัญ หรือหุ้นบุริมสิทธิที่จะออกให้เสมือนหนึ่งมีการชำระเงินเต็มมูลค่า หรือได้ใช้ค่าหุ้นบางส่วนนี้แล้วไว้ในที่ประชุมการจัดตั้งบริษัทแล้ว ยังจะต้อง

แถลงในที่ประชุมด้วยว่า การที่จะออกหุ้นสามัญ หรือหุ้นบุริมสิทธิโดยให้ถือว่า ได้ใช้เงินแล้ว เช่นนั้น เป็นการออกเพื่อตอบแทนคุณแรงงาน หรือตอบแทนทรัพย์สินอย่างใดด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้การจัดตั้งบริษัทเป็นโดยสุจริตไม่มีการเอารัดเอาเปรียบ หรือถือโอกาสแสวงหาผลประโยชน์ โดยมีชอบต่อกัน

ราคาที่ใช้บันทึกบัญชีกรณีนำหุ้นไปแลกกับสินทรัพย์

เพื่อประโยชน์ในการบันทึกบัญชีในการแลกเปลี่ยนให้เป็นไปโดยยุติธรรม จำเป็นที่จะต้องคำนวณหาราคาของสินทรัพย์ที่ได้รับมา หรือราคาของหุ้นที่นำไปแลกเปลี่ยนให้ถูกต้อง ซึ่งโดยปกติแล้วนักบัญชีมักจะใช้ราคาใดราคาหนึ่งต่อไปนี้ ตามลำดับก่อนหลังเป็นตัวกำหนดมูลค่าของการแลกเปลี่ยน คือ

1. ราคาตลาดในปัจจุบัน (Current Market Value) ของสินทรัพย์ที่รับแลกเปลี่ยน
2. ราคาตลาดในปัจจุบัน (Current Market Value) ของหุ้นที่นำไปแลกเปลี่ยน
3. ราคาประเมิน (Appraised Value) ของสินทรัพย์ที่รับแลกเปลี่ยน
4. ราคาของสินทรัพย์ที่คณะกรรมการบริษัทเป็นผู้กำหนดขึ้น (Valuation of the assets)
5. ราคาตามมูลค่าของหุ้นที่นำไปแลกเปลี่ยน

โดยปกติถ้าสามารถทราบราคาตลาดปัจจุบันของสินทรัพย์ที่ได้รับมา การใช้ราคานั้นบันทึกรับรู้มูลค่าของสินทรัพย์ที่ได้รับมาถือว่าเป็นราคาที่ยุติธรรมที่สุด เพราะสามารถมีหลักฐานตรวจสอบได้อย่างแน่นอน แต่ถ้าไม่ทราบราคาตลาดของสินทรัพย์ก็จะต้องนำราคาตลาดในปัจจุบันของหุ้นที่นำไปแลกเปลี่ยนมาใช้แทน ซึ่งก็ยังเป็นราคาที่เหมาะสมอยู่ ในกรณีที่ไม่สามารถหาได้ทั้งราคาตลาดของสินทรัพย์และราคาตลาดของหุ้น จำเป็นจะต้องมีการประเมินราคาของสินทรัพย์ชนิดนั้น ๆ ขึ้น การประเมินราคาของสินทรัพย์นั้นควรจัดให้มีการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ หรือสถาบันที่ทำหน้าที่ในการประเมินราคาโดยตรง ถ้าไม่มีจริง ๆ ก็อาจจะยอมให้คณะกรรมการกำหนดราคาสินทรัพย์ขึ้นมา หรือมิฉะนั้นก็บันทึกราคาของสินทรัพย์ให้เท่ากับราคามูลค่าของหุ้นที่นำไปแลกเปลี่ยน ซึ่งการเลือกใช้ราคาสุดท้าย มักจะไม่ค่อยเกิดขึ้นในทางปฏิบัติ เนื่องจากคณะกรรมการบริษัทสามารถจะเป็นผู้ทำหน้าที่ประเมินราคาเองได้ ซึ่งก็ยังคงดีกว่าการไม่ยอมประเมินราคาโดยยึดถือราคาตามมูลค่าแทน

อาจมีผู้อ่านบางท่านสงสัยว่าในกรณีที่ทราบราคาตลาดในปัจจุบันของสินทรัพย์และราคาตลาดปัจจุบันของหุ้นที่นำไปแลกเปลี่ยนโดยที่ทั้งสองมีราคาไม่เท่ากันจะให้ใช้ราคาใด ในกรณี

ที่ทราบราคาของสิ่งของทั้งสองชนิดที่นำไปแลกเปลี่ยนและรับแลกเปลี่ยนแล้วในทางปฏิบัติของทั้งสองสิ่งนี้ควรจะต้องมีราคาตลาดเท่ากับการแลกเปลี่ยนจึงจะดำเนินไปได้ แต่ถ้าบังเอิญราคาตลาดของสิ่งของนำไปแลกเปลี่ยนและรับแลกเปลี่ยนมีราคาไม่เท่ากัน และการแลกเปลี่ยนยังดำเนินต่อไปก็ควรจะตั้งยึดเอาราคาตลาดในปัจจุบันของสินทรัพย์ที่รับแลกเปลี่ยนเป็นเกณฑ์

หลักการบันทึกบัญชี เมื่อทราบราคาของการแลกเปลี่ยนแล้วจึงจะบันทึกบัญชี โดยเดบิตบัญชีสินทรัพย์ตามราคาที่ตกลงกันตามหลักเกณฑ์ และเครดิตบัญชีทุนเรือนหุ้นด้วยราคาตามมูลค่า (Par Value) ผลต่างระหว่างราคาสินทรัพย์ที่ได้รับมา และราคาตามมูลค่าหุ้นที่นำไปแลกเปลี่ยนก็จะเครดิตบัญชีส่วนเกิน หรือเดบิตบัญชีส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้นแล้วแต่กรณี

ตัวอย่าง วันที่ 10 เม.ย. 25.... บริษัทรามพัฒนาจำกัด นำหุ้นบุริมสิทธิ 500 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท ไปแลกเปลี่ยนเครื่องจักร 2 เครื่อง และเนื่องจากเครื่องจักร 2 เครื่องนี้เป็นเครื่องจักรเก่าซึ่งไม่สามารถทราบราคาตลาดในปัจจุบันได้ คณะกรรมการจึงตีราคาขึ้นได้ราคาเครื่องละ 27,000 บาท

การบันทึกรายการดังกล่าวในสมุดรายวันทั่วไปจะเป็นดังนี้

25..			
เม.ย. 10	เครื่องจักร	54,000.-	
	หุ้นบุริมสิทธิ (500 @ 100)		50,000.-
	ส่วนเกินมูลค่าหุ้นบุริมสิทธิ		4,000.-
	นำหุ้นบุริมสิทธิ 500 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท ไปแลกเปลี่ยนเครื่องจักร 2 เครื่อง ซึ่งตีราคาได้เครื่องละ 27,000 บาท		

การนำหุ้นไปแลกเปลี่ยนกับบริการ

บางครั้งบริษัทอาจโอนหุ้นให้กับบุคคลต่าง ๆ เพื่อตอบแทนคุณความดี หรือผลงานที่บุคคลเหล่านั้นทำคุณประโยชน์ให้แก่บริษัท ซึ่งจะต้องพิจารณาว่าคุณประโยชน์ที่บริษัทได้รับนั้นคืออะไร ตัวอย่างเช่น ถ้ามอบหุ้นให้ผู้เริ่มก่อการเพื่อตอบแทนที่ช่วยดำเนินการจัดตั้งบริษัทจนสำเร็จ ล่วง หรือให้ทุนความเพื่อช่วยดำเนินการจดทะเบียนบริษัท เช่นนี้เป็นการตอบแทนในลักษณะ

ที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการดำเนินการจัดตั้งบริษัท ก็จะนำเข้าบัญชี “ค่าใช้จ่ายจัดตั้งบริษัท” แต่ถ้ามอบหุ้นให้แก่บุคคลภายนอกที่มีชื่อเสียงเพื่อให้บุคคลผู้นั้นเข้ามาเป็นผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นการให้เกียรติกับบริษัท บริษัทอาจมีชื่อเสียงขายสินค้าได้ดี เป็นที่รู้จักกว้างขวางในหมู่ลูกค้า เช่นนี้เข้าลักษณะที่เป็นการสร้างค่านิยมให้แก่บริษัทก็จะนำไปบันทึกบัญชี “ค่านิยม” ซึ่งถือเป็นสินทรัพย์ไม่มีตัวตน หรือถ้าบริษัทมอบหุ้นให้แก่พนักงานซึ่งปฏิบัติงานให้บริษัทด้วยความซื่อสัตย์ตลอดมา เช่นนี้เข้าข่ายการจ่ายผลตอบแทนเพื่อการจ้างแรงงาน ก็จะนำไปบันทึกบัญชี “เงินเดือนค่าแรง” หรือ “โบนัสพนักงาน” เป็นต้น

สำหรับราคาหรือมูลค่าที่จะนำไปบันทึกบัญชีเมื่อมีการมอบหุ้นให้เพื่อตอบแทนบริการต่าง ๆ ที่บริษัทได้รับนั้นจะใช้ราคาใดราคาหนึ่งตามลำดับต่อไปนี้เป็นเกณฑ์ คือ

1. ราคายุติธรรม (Fair Value) ของบริการที่ได้รับ
2. ราคาตลาดในปัจจุบัน (Current Market Value) ของหุ้นที่มอบให้
3. ราคาตามบัญชี (Book Value) ของหุ้น
4. ราคาตามมูลค่าหุ้น (Par Value) ของหุ้น

ในทางปฏิบัติเป็นการยากที่จะยอมรับว่า ราคาใดจึงจะถือเป็นราคายุติธรรม (Fair Value) ของบริการที่ได้รับ ดังนั้น จึงเป็นการง่ายกว่าที่จะใช้ราคาตลาดปัจจุบันของหุ้นที่นำไปแลกเปลี่ยนเป็นเกณฑ์ ซึ่งถ้ามีการแลกเปลี่ยนกันอย่างยุติธรรมแล้วราคายุติธรรมของบริการที่ได้รับก็จะถูกกำหนดโดยราคาตลาดของหุ้นที่ผู้ให้บริการยอมรับไปนั่นเอง

หลักการบันทึกบัญชี จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวเมื่อมีการแลกเปลี่ยนหุ้นกับบริการต่าง ๆ จะมีการบันทึกรายการในสมุดบัญชี โดยเดบิตบัญชีที่เกี่ยวกับบริการที่ได้รับเท่ากับค่าบริการและเครดิตบัญชีทุนเรือนหุ้นเท่ากับมูลค่าหุ้น (Par Value) ผลต่างระหว่างบัญชีทั้งสองจะนำไปเครดิตบัญชีส่วนเกินหรือเดบิตบัญชีส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้นแล้วแต่กรณี

ตัวอย่าง 1 วันที่ 12 เม.ย. 25..... บริษัทมอบหุ้นสามัญ 30 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท ให้แก่นายวิชัยผู้เริ่มกิจการที่ช่วยดำเนินการจัดตั้งบริษัทจนเป็นที่เรียบร้อย ในวันที่หุ้นสามัญของบริษัทมีราคาตลาดหุ้นละ 120 บาท

จากข้อมูลตามตัวอย่างข้างต้น หมายความว่า ผลงานที่บริษัทได้รับจากนายวิชัยมีมูลค่าเท่ากับ 3,600 บาท (30 หุ้น @ 120 บาท) ซึ่งเมื่อมีการแลกเปลี่ยนเกิดขึ้นบริษัทจะลงบัญชีดังนี้

25.....	ค่าใช้จ่ายจัดตั้งบริษัท	3,600.-	
เม.ย. 12	ทุน-หุ้นสามัญ (30 @ 100) ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ		3,000.- 600.-

ตัวอย่าง II บริษัทได้ลงมติเมื่อวันที่ 15 เมษายน 25..... ให้โอนหุ้นสามัญ 50 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท ให้แก่นายภรณ์ ทนายความที่ช่วยจดทะเบียนบริษัทให้เป็นที่เรียบร้อย บริษัทโอนหุ้นให้นายภรณ์ไปเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 25.....

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ชัดที่ประชุมได้ลงมติไปเมื่อวันที่ 15 เม.ย. 25..... เพราะฉะนั้น ค่าตอบแทนที่บริษัทได้รับมานั้นควรจะใช้ราคา ณ วันที่ได้รับอนุมัติเป็นเกณฑ์ในการรับรู้ค่า นั่นคือจะต้องวัดผลตอบแทนของบริการที่ได้รับด้วยราคาตลาดปัจจุบันของหุ้น ณ วันที่ 15 เม.ย. 25.....

ถ้าสมมุติว่าราคาตลาดของหุ้นสามัญ ณ วันที่ 15 เม.ย. 25.... มีราคาหุ้นละ 95 บาท และถ้าในวันนี้นายภรณ์ได้จดทะเบียนให้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว บริษัทจะต้องบันทึกบัญชีรับรู้ค่าของบริการที่ได้รับ ส่วนค่าตอบแทนซึ่งยังไม่ได้จ่ายไปนั้นให้บันทึกไว้เป็นค่าใช้จ่ายค้างจ่าย ต่อเมื่อจ่ายผลตอบแทนให้ไปภายหลังจึงจะนำมาหักจากบัญชีค่าใช้จ่ายค้างจ่ายดังนี้

25....	ค่าใช้จ่ายจัดตั้งบริษัท (50 @ 95) ค่าใช้จ่ายจัดตั้งบริษัทค้างจ่าย อนุมัติให้จ่ายหุ้นสามัญ 50 หุ้น ราคาตลาด @ 95 บาท ให้แก่ นายภรณ์ เพื่อตอบแทนการจดทะเบียนบริษัท	4,750.-	4,750.-
พ.ค. 1	ค่าใช้จ่ายจัดตั้งบริษัทค้างจ่าย ส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้นสามัญ ทุน-หุ้นสามัญ (50 หุ้น @ 100) ออกหุ้นสามัญ 50 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท เพื่อมอบ ให้แก่ นายภรณ์ เป็นการตอบแทนการจดทะเบียนบริษัท ตามที่ได้รับอนุมัติไว้เมื่อวันที่ 15 เมษายน 25...	4,750.- 250.-	5,000.-

ตัวอย่าง III วันที่ 8 พ.ค. 25..... บริษัทมอบหุ้นสามัญ 100 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท ให้แก่คุณสุริยนซึ่งให้เกียรติเข้ามาเป็นประธานกรรมการของบริษัท และมอบหุ้นสามัญอีก 40 หุ้น ให้แก่คุณนพดล พนักงานของบริษัทที่ปฏิบัติงานดีเด่นมาตลอดระยะเวลาการทำงาน 10 ปี ณ วันที่หุ้นสามัญของบริษัทมีราคาตลาดหุ้นละ 120 บาท

เหตุการณ์ดังกล่าวมีผลทำให้บริษัทจะต้องบันทึกรายการในบัญชีดังนี้

25..... พ.ค. 8	ค่านิยม* (100 @ 120) ทุน-หุ้นสามัญ (100 @ 100) ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ (100 @ 20) มอบหุ้นสามัญ 100 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท ราคาตลาดหุ้นละ 120 บาท ให้แก่ประธานกรรมการบริษัทที่รับเกียรติเข้ามาเป็นประธาน	12,000.-	
	โบนัสพนักงาน (40 @ 120) ทุน-หุ้นสามัญ (40 @ 100) ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ (40 @ 20) มอบหุ้นสามัญ 40 หุ้น ให้แก่พนักงานบริษัทเพื่อเป็นผลตอบแทนในการทำงาน	4,800.-	10,000.- 2,000.-

*หมายเหตุ ในกรณีที่พิจารณาเห็นว่า การเข้ามาเป็นประธานกรรมการของบริษัท น่าจะให้ประโยชน์ทางด้านการบริหารงานโดยตรง เช่นนี้ ก็อาจจะเปิดบัญชีเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารงานของบริษัทโดยตรงก็ได้

การจำหน่ายหุ้นเป็นชุด (Units)

การขายหุ้นเป็นชุด หมายถึง การที่บริษัทนำหุ้นมากกว่า 1 ชนิด มาขายรวมกัน โดยกำหนดราคาขายไว้ราคาเดียว เช่น ขายหุ้นบุริมสิทธิ 1 หุ้น และหุ้นสามัญ 2 หุ้น ในราคารวมกัน 450 บาท หรือขายหุ้นกู้ 3 หุ้น รวมกับหุ้นบุริมสิทธิ 10 หุ้น ในราคารวม 800 บาท หรือขายหุ้นกู้ 1 หุ้น รวมกับหุ้นสามัญ 5 หุ้น ในราคารวมกัน 430 บาท เป็นต้น

ในกรณีที่มีการขายหุ้นเป็นชุดและกำหนดราคาขายไว้รวมกันนี้ เมื่อขายหุ้นได้ พนักงานบัญชีจำเป็นที่จะต้องแยกราคาขายหุ้นแต่ละชนิดออกจากกันให้ได้เพื่อจะได้บันทึกราคาตามมูลค่าหุ้น และส่วนเกินหรือส่วนต่ำของหุ้นแต่ละชนิดต่างหากจากกันได้ตามปกติ

การคำนวณหาราคาขายหุ้นแต่ละชนิด

วิธีการแบ่งแยกราคาขายหุ้นแต่ละชนิดออกจากราคาขายรวม ทำได้ 3 วิธี คือ

1. จัดสรรตามสัดส่วนของมูลค่าหุ้นแต่ละชนิด วิธีนี้จะใช้เมื่อไม่สามารถหาราคาตลาดของหุ้นชนิดใดชนิดหนึ่งได้เลย และคณะกรรมการไม่ประสงค์จะกำหนดราคาขายของหุ้นชนิดใดชนิดหนึ่งขึ้นมาก่อน เช่น

นำหุ้นบุริมสิทธิ 2 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท ออกขายรวมกับหุ้นสามัญ 3 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 500 บาท โดยขายในราคารวมกัน 1,600 บาท

ในกรณีนี้จะแยกราคาหุ้นแต่ละชนิดออกจากกันโดยการคำนวณตามสัดส่วนของมูลค่าหุ้น (Par Value) ของหุ้นแต่ละชนิด ดังนี้

$$\text{ราคาตามมูลค่าหุ้นบุริมสิทธิ 2 หุ้น} = 200 \text{ บาท}$$

$$\text{ราคาตามมูลค่าหุ้นสามัญ 3 หุ้น} = \underline{1,500} \text{ บาท}$$

$$\text{ราคาตามมูลค่ารวมของหุ้น 2 ประเภท} = \underline{\underline{1,700}} \text{ บาท}$$

$$\text{ราคาขายรวมของหุ้น 2 ชนิด} = 1,600 \text{ บาท}$$

$$\text{อัตราส่วนระหว่างราคาขาย : ราคาตามมูลค่า} = 1,600/1,700 \text{ บาท}$$

$$\therefore \text{ราคาขายหุ้นบุริมสิทธิ 1 หุ้น} = 100 \times \frac{1,600}{1,700} = 94.12$$

$$\text{ราคาขายหุ้นสามัญ 1 หุ้น} = 500 \times \frac{1,600}{1,700} = 470.59$$

2. ใช้ราคาตลาดของหุ้นชนิดใดชนิดหนึ่งเป็นหลัก และคำนวณหาราคาของหุ้นอีกชนิดหนึ่งที่เหลือ (Incremental Method) วิธีนี้ใช้ในกรณีที่บริษัททราบราคาตลาดของหุ้นเพียงชนิดเดียว หรือคณะกรรมการของบริษัทเป็นผู้กำหนดราคาขายโดยลำพังของหุ้นชนิดใดชนิดหนึ่งขึ้นมาก่อน เช่น

นำหุ้นบุริมสิทธิ 2 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท ออกขายรวมกับหุ้นสามัญ 3 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 500 บาท โดยขายในราคารวมกัน 1,600 บาท

สำหรับหุ้นบุริมสิทธิสามารถขายโดยลำพังได้ในราคาหุ้นละ 110 บาท

ดังนี้

ในกรณีนี้สามารถแยกราคาหุ้นแต่ละชนิดออกจากราคารวมได้โดยการคำนวณ

ราคาขาย (หุ้นบุริมสิทธิ 2 หุ้นและหุ้นสามัญ 3 หุ้น)	= 1,600 บาท
ราคาขายหุ้นบุริมสิทธิ 2 หุ้น (2 @ 110)	= <u>220</u> บาท
. . . เหลือราคาขายหุ้นสามัญ 3 หุ้น	= <u>1,380</u> บาท
ราคาขายหุ้นสามัญ 1 หุ้น (1,380 ÷ 3)	= 460 บาท

3. แบ่งเฉลี่ยตามสัดส่วนของราคาตลาดของหุ้นแต่ละชนิดในขณะนั้น (The proportional Method) วิธีนี้จะใช้ได้เมื่อบริษัททราบราคาตลาดของหุ้นทั้งสองชนิด เช่น

นำหุ้นบุริมสิทธิ 2 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท ออกขายรวมกับหุ้นสามัญ 3 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 500 บาท โดยขายในราคารวมกัน 1,600 บาท

ถ้าขายหุ้นแต่ละชนิดโดยลำพังจะขายได้ในราคาดังนี้ หุ้นบุริมสิทธิขายได้หุ้นละ 60 บาท หุ้นสามัญขายได้หุ้นละ 510 บาท

ในกรณีนี้จะแยกราคาขายหุ้นละชนิดออกจากราคารวมได้ดังนี้

ถ้าซื้อหุ้นบุริมสิทธิโดยลำพัง 2 หุ้น สามารถซื้อได้ในราคา 120 บาท

ถ้าซื้อหุ้นสามัญโดยลำพัง 3 หุ้น สามารถซื้อได้ในราคา 1,530 บาท

.∴ ราคาของหุ้น 2 ชนิดรวมกัน = 1,650 บาท

ราคาขายรวมของหุ้น 2 ชนิด = 1,600 บาท

อัตราส่วนระหว่างราคาขายรวม : ราคาตลาด = 1,600/1,650 บาท

.∴ ราคาขายหุ้นบุริมสิทธิ 1 หุ้น = $60 \times \frac{1,600}{1,650} = 58.18$ บาท

ราคาขายหุ้นสามัญ 1 หุ้น = $510 \times \frac{1,600}{1,650} = 494.55$ บาท

หลักการบันทึกบัญชี เมื่อคำนวณราคาขายของหุ้นแต่ละชนิดแยกออกจากกันได้แล้ว จึงนำราคาที่คำนวณแยกออกจากกันได้แล้ว ไปบันทึกบัญชีเมื่อมีการขายหุ้นแต่ละชุด (1 Units) ได้ดังนี้

กรณีที่ 1 เมื่อไม่ทราบราคาตลาดของหุ้นทั้ง 2 ชนิด จึงคำนวณแยกราคาขายของหุ้นแต่ละชนิดออกตามสัดส่วนของมูลค่าหุ้น (Par Value) จากตัวอย่างในข้อ 1 สรุปได้ว่า

การขายหุ้นสามัญ 2 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท และหุ้นสามัญ 3 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 500 บาท ในราคารวมกัน 1,600 บาทนั้น หุ้นบุริมสิทธิควรมีราคาขายโดยลำพังหุ้นละ 94.12 บาท ซึ่งต่ำกว่ามูลค่าหุ้นละ 5.88 บาท และหุ้นสามัญควรมีราคาขายหุ้นละ 470.59 บาท ซึ่งต่ำกว่ามูลค่าหุ้นละ 29.41 บาท

กรณีนี้ถ้าบริษัทขายหุ้นได้ 1 ชุด จะบันทึกบัญชีโดย

เดบิต เงินสด	1,600.00
ส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้นบุริมสิทธิ (2 @ 5.88)	11.76
ส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้นสามัญ (3 @ 29.41)	88.24
เครดิต ทุน-หุ้นบุริมสิทธิ (2 @ 100)	200.00
ทุน-หุ้นสามัญ (3 @ 500)	1,500.00

กรณีที่ 2 เมื่อทราบราคาตลาดหุ้นชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งทำให้สามารถคำนวณหาราคาหุ้นชนิดที่เหลือได้จากราคาขายรวม จากตัวอย่างในข้อสองสรุปได้ว่า

การขายหุ้นสามัญ 2 หุ้นมูลค่าหุ้นละ 100 บาท และหุ้นสามัญ 3 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 500 บาท ในราคารวม 1,600 บาท โดยหุ้นบุริมสิทธิมีราคาขายโดยลำพังหุ้นละ 110 บาท นั้น สามารถคำนวณหาราคาขายหุ้นแต่ละชนิดได้ ดังนี้

หุ้นบุริมสิทธิมีราคาขายหุ้นละ 110 บาท ซึ่งสูงกว่ามูลค่าหุ้นละ 10 บาท

หุ้นสามัญมีราคาขายหุ้นละ 460 บาท ซึ่งต่ำกว่ามูลค่าหุ้นละ 40 บาท

กรณีถ้าบริษัทขายหุ้นได้ 1 ชุด จะบันทึกบัญชีโดย

เดบิต เงินสด	1,600
ส่วนต่ำกว่ามูลค่าหุ้นสามัญ (3 @ 40)	120
เครดิต ส่วนเกินมูลค่าหุ้นบุริมสิทธิ (2 @ 10)	20
ทุน-หุ้นบุริมสิทธิ (2 @ 100)	200
ทุน-หุ้นสามัญ (3 @ 500)	1,500